

HUMANITIES INSTITUTE

M. Bülent Çelik, MA

GÜZELLİK (MATURLIK) (1964)

EMİRHAN YENİKİ (1909 – 2000)

Genel Bakış

Yazar Emirhan Yeniki 1909 yılında Başkurdistan'ın Ufa bölgesinde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini doğduğu köyde tamamlayan Yeniki daha sonra Kazan Devlet Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Sonraki yıllarda *Kızıl Tataristan* gazetesinde çalışmaya başlamıştır. Dost Kişi (1929) gibi ilk eserlerini bu yıllarda yayımlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında cephede görev alan Yeniki'nin Bala (1942), Gelincik Çiçeği (1944), Yalnız Kaz (1944), Bir Saatliğine (1944) gibi adlı eserleri Sovyet Edebiyatı dergisinde yayımlanmıştır. Tatar edebiyatının en çok okunan yazarlarından biri olan Emirhan Yeniki'nin Tatar edebiyatındaki eserleri genellikle benzersiz bir dünya oluşturarak felsefi ve kalıcı sorunları edebî bir dil ile ele alır, okuyucuları bu konular üzerinde düşünmeye teşvik eder. Tatar Devlet Ödülü sahibi Emirhan Yeniki 2000 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir.

Eser Emirhan Yeniki'nin 1964 yılında kaleme aldığı *Güzellik (Maturlık)*, Ekim Devrimi öncesi yıllarında yoksul bir medrese öğrencisi olan Bedretdin'in etkileyici yaşamını konu alır. *Güzellik (Maturlık)*, Rus İmparatorluğu yıllarında sosyal eşitsizliklerin pençesinde imkânsızlıklarından dolayı köy yaşantısına hapsedilen bir ailenin yaşantısıyla okurunun sevgi ve güzellik kavramlarını yeniden şekillendirdiği etkileyici bir öyküdür. Dönemin koşulları gereği medresede eğitim gören Bedretdin yoksul olmasına karşın çalışkan, dürüst, yardımsever ve örnek bir Tatar delikanlısıdır. Emirhan Yeniki anlatısıyla okurlarını bahar mevsiminin eşsiz güzelliğinde örnek bir öğrenci olan Bedretdin'in yaşadığı eve doğru yolculuğa çıkararak güzellik kavramını tekrar sorguladır.

Özet

Kış mevsiminin sona ermesi ve baharın gelmesiyle medreselerdeki eğitime ara verilir. Anlatıyı aktaran üç öğrenciden biri olan gözlemci anlatıcı öğrencinin perspektifinden üç öğrenci bir tarantasta (Tarantas: At koşularak birkaç kişinin oturarak yolculuk edebileceği küçük bir arabadır. Rusya'da özellikle XX. yüzyılda oldukça yaygın kullanılmıştır.) köylerine dönerler. Ekim Devrimi yılları öncesidir. Gıylimdar ve adı geçmeyen gözlemci anlatıcı öğrenci Çuvarkül köyüne dönerlerken yol üstündeki İşli köyüne bırakmak için yanlarına tesadüfen Bedretdin'i de alırlar. Bedretdin kimseye yük olmak istemeyen medreselerin açılması ve kapanmasıyla ya kendi köylülerinden birini bulunca onlarla ya da otuz kilometrelik mesafeyi yayan bir şekilde giden bir öğrencidir. Medresedeki en yoksul öğrenci olan Bedretdin'e köyünden pek yardım da gelmez. Nadiren İşli köyünden biri pazara geldiğinde ona bir ekmek ve annesinden tereyağı getirir. Bedretdin bu duruma çok mahcup olur ancak tereyağını da bereketi artar diye öğrenci arkadaşlarıyla birlikte yer. Bu kötü şartlar altında medrese eğitimini başarıyla sürdüren Bedretdin başarısız öğrencilere yardım ederek ve kimi zaman da hastalar için ayetel kürsiler okuyarak küçük bir gelir kazanır. Baharın gelmesiyle serçelerin ötüştüğü, çiçeklerin açtığı, doğanın eşsiz güzelliğini yansıtan kırlardan İşli köyüne kısa bir mesafe kalır ve Bedretdin arkadaşlarını çay içmeye davet eder. Köyün uzak köşesinde yıkık bir evin önüne gelen üç arkadaş Bedretdin'in bu kötü durumdaki evine konuk olur. Evin içininse dışından kalır yanı yoktur. Bir divan, iki sandalye bir kütük tabureden oluşan evde Bedretdin, annesi, babası ve gözleri görmeyen dedesi ile yaşar. Bedretdin, yoksulluğuna ve evin bu virane hâline rağmen medreseden arkadaşlarını olabildiğince iyi bir şekilde ağırlar. Bir zamanlar çiçek hastalığına maruz kaldığı için yüzünde kötü izler kalan annesini de arkadaşlarıyla tanıştıtır. Anlatıcı öğrenci Bedretdin'in bu yoksul yaşantısı ve yüzü yaralı annesini gördüğünde şaşkınlığını ve acıma duygusunu üstünden atamaz. Arkadaşının aksine Bedretdin, arkadaşlarına kendi elleriyle yaptığı kemanını ve Leyla ile Mecnun, Tûtîname gibi kitaplarını gösterir. Ardından arkadaşlarına kemanını akort ederek güzel parçalar çalar. Bedretdin'in son parçası ise annesinin en sevdiği parça olan Салкын чишмә (Soğuk Çeşme: Tatar halk ezgisidir.) parçasını böyle güzel bir evlat yetiştiren annesine bakarak çalar. Bedretdin'in bakışlarında anlam arayan gözlemci anlatıcı öğrenci, Bedretdin'in sevgi dolu bakışlarını çirkin oğluna şefkatle ve sonsuz bir sevgiyle bakan bir annenin bakışlarına benzetir ancak o anda durum bunun tam tersidir. Çirkin değil, güzel, güzel, güzel elbette Bedretdin'in annesi.

Olay Örgüsü

Köye Dönüş Kurgu gözlemci anlatıcının çok eskilerden yaşanmış anısını anlatmasıyla başlar. Üç öğrenci kış mevsiminin sona ermesi ve medreselerin eğitime ara vermesiyle bir tarastanda (Tarantas: At koşularak birkaç kişinin oturarak yolculuk edebileceği küçük bir arabadır. Rusya'da özellikle XX. yüzyılda oldukça yaygın kullanılmıştır.) ilçedeki medreseden köylerine dönerler. Gıylimdar ve anlatıcı Çuvarkül'e dönerken medreseden arkadaşları Bedretdin'i yol üstündeki İşli köyünde bırakacaklardır. Anlatıcı ve Gıylimdar'ın her dönem sonunda köylerine götüren at sıra sıra seçilmektedir. Ancak bu kez tesadüfen başka bir yol arkadaşları; Bedretdin vardır.

Bedretdin Bedretdin, anlatıcı ve Gıylimdar'ın medreseden arkadaşıdır. Anlatının gözlemleriyle kurguda odak merkezine alınan Bedretdin, son derece sabırlı, düzgün bir yiğit olmasına karşın medresenin en yoksul öğrencisidir. Köyünden çok nadir yardım alan Bedretdin, kendisine gönderilen en ufak yardımda bile gocunup mahcup olan ancak yoksul yaşantısında sahip olduğu bu ufak şeyleri de çevresiyle paylaşmaktan kaçınmayan bir delikanlıdır. Zor koşullarda yoksul öğrenciler için Çarlık Rusyası dönemindeki medreselerde başarılı olmak olağan karşılanmaktadır. Başka türlü zaten toplum tarafından beklenmez. Zengin bir öğrenci başarısız olsa da medresede atılmadan eğitimine devam edebilirken yoksul bir öğrenci çok çalışmak ve çalışkan olmak zorundadır. Aksi takdirde medreseden atılma korkusuyla yüzleşir. Bedretdin, başarısından dolayı medresedeki öğrenciler arasında fark edilir ve ona zenginler tarafından burs verilir. Ne kadar yoksul olursa olsun kimseden yardım beklemeyen bir karakter olarak tasvir edilen Bedretdin, başarısız öğrencilere yardım eder, hastalar için dualar yazarak kendi ayakları üstünde durur. Bunlarla beraber kendi yaptığı dikiş-nakış gibi birçok işe yarar aletin bulunduğu sandığıyla kendisinin yardım beklememesine karşın Bedretdin, medresedeki herkesin yardımını talep ettiği bir delikanlıdır. Gıylimdar ve anlatıcının arzusu üzerine bu dönem ilk kez ve tesadüfen yol arkadaşları anlatıcının hayranlık duyduğu Bedretdin olmuştur.

Ekim Devrimi Öncesi Rusya Kronolojik bir hiyerarşi ile süren zaman anlatıcı tarafından kurgunun bu bölümünde kırılarak akronolojik bir hâl alır. Ekim Devrimi öncesi yıllarda medrese öğrencilerinin edebiyata olan ilgisi de artmıştır. O dönemler edebiyat o kadar önem kazanmıştır ki anlatıda "edebiyat, ekmek kadar zaruri bir ihtiyaç" şeklinde ifade edilir. Bütün medrese öğrencilerini etkisi altına alan edebiyatta o dönemlerde Tatarların ünlü şairleri Gabdulla Tukay ve Segiyt Remi örnek alınan yazarlar hâline gelmiştir. Şiir yazma hastalığı başkışı Bedretdin'e de bulaşır. Bedretdin şiirlerini okuma taraftarı olmasa da medrese öğrencileri okumasında ısrarcı olurlar. Bedretdin şiirleri şiirleri diğer öğrencilerin şiirlerinin aksine süslü değil, oldukça sıradan doğa tasvirlerinin anlatıldığı birer yaşam felsefesi olarak diğer öğrencilerden ayrılır.

Yolculuk ve Tabiat Üç arkadaş gri atlarının nal sesleri eşliğinde köylerine dönerken yollar temiz ve düzgündür, baharın ilk yağmurlarının ardından buğdaylar yeşermiş, başak vermeye başlamıştır. Sürülmeyen tarlalarda geçen yılki ölü çimenlerin yerini artık yeni çimenler almaya başlamıştır. Baharın mevsiminin başında, tabiatın en saf ve en güzel zamanında üç arkadaş Bedretdin'in köyüne doğru yol alırlar. Bütün kış medresede kapalı kalan öğrenciler baharın bu güzelliğine hayran olamaktan kendilerini alamazlar. Turgay kuşlarının büyüleyici ezgileri eşliğinde nihayet İşli köyüne varılır.

İşli Köyü ve Bedretdin'in Yaşadığı Ev Tabiatın eşsiz güzelliği arasında yolculuklarına devam eden üç arkadaş dağların karşısında düz bir vadide bulunan İşli köyüne varırlar. Bedretdin arkadaşlarını çay içmeye davet eder. Üç arkadaş Bedretdin eşliğinde köyün en ucunda diğer evlerden ayrılmış virane bir eve gelirler. Yoksul bir yere konuk olduğunun bilincinde olan anlatıcı bu kadar yoksul bir yerle karşılaşacağını hayal bile etmemiştir. Geniş kırlarda yalnız başına duran bu ev neredeyse yere gömülmüş, evin çatısı saman yığınınından, kapısı olmayan, sokakla arasında sadece bir çit bulunan harap bir yerdir. Evin bahçesi uzun çimenlerle kaplı ve hiçbir çiftlik hayvanı yoktur.

Bedretdin'in Ailesi Anlatıcı karşılaştığı bu şaşkınlığı Bedretdin'e sezdirmemeye çalışırken evden kısa boylu, seyrek sakallı, yamalı kumaştan giysiler giyen bir adam çıkar ve sadece el ile selamlaştıktan sonra atın koşumlarını çıkarmak için atla ilgilenir. Bedretdin valizini tarastandan indirerek eve girerken kapıda bir kadın görülür ve hemen eve geri girer. Evden elinde bir havlu ve bir kova suyla dönen Bedretdin arkadaşlarını ellerini yıkamalarına yardımcı olur. Anlatıcının dikkatini bu anda arkadaşının evinde bir ibrik dahi bulunmaması çeker. Öğrenciler eve ilk girdiklerinde bir divanın baş köşesinde arkasına yaslanarak oturan Bedretdin'in gözleri görmeyen dedesiyle karşılaşırlar. Sessizliğin hâkim olduğu evde, Bedretdin arkadaşlarını divana oturtur ve geleneksel bir biçimde hazırlanan bir semaver çayın eşliğinde sahanda yumurta ikram eder. Ancak Bedretdin'in ne babası ne de dedesi yerlerinden hareket etmezler. Bedretdin semaverdeki çayı demlemesi içinse özellikle annesini çağırır.

Bedretdin'in Annesi Arkadaşlarını heyecanlı bir şekilde ağırlayan Bedretdin'in annesi semaverin arkasına gelip oturunca kurgunun odak noktası değişir. Bedretdin'in annesi eski ve geleneksel bir Tatar elbisesi giyen aynı şekilde yazmasıyla yüzünü örten bir Tatar kadınıdır. Ancak bir zamanlar çiçek hastalığı geçirdiği için yüzü oldukça deforme olmuştur ve kapalı sol gözünün aksine sadece sağ gözü kocaman açıktır. Anlatıcı karşılaştığı bu insanın dış görünüşünün kusuru yüzünden ne kadar çirkin olduğunu ve Bedretdin'in çoğu insanın aksine böyle bir yakınına nasıl arkadaşlarıyla tanıştırdığını düşünürken Bedretdin'in hiç bu tür düşünceleri olmadığını fark eder.

Bedretdin'in Keman Çalması Gözlemci anlatıcının Bedretdin'in annesini görmesiyle yaşadığı duygu karmaşası sırasında Bedretdin'in heyecanla arkadaşlarına göstereceği şeyleri olduğunu söyler. Ardından arkadaşlarına Leyla ile Mecnun, Tûtîname ve Farsça gibi birkaç kitabını gösterdikten sonra kendi yaptığı kemanını gösterir. Bedretdin'in kopuz ve mandolin çalabildiğini bilen arkadaşları keman çalabildiğini de öğrenince bilhassa da kendi eliyle yaptığı bir kemanı çalacağını öğrenince şaşırırlar. Bedretdin kemanını akort ettikten sonra çalmaya başlar. Bu virane evin içerisindeki kötü hava dağılmaya başlar. Bedretdin son olarak annesine döner ve "anne sana ne çalmamı istersin" diye sorar. Son parçasını bakışlarını bir an bile annesinden ayırmadan çalar. Anlatıcı dünyada daha önce karşılaşmadığı bu anne ve oğul ilişkisinin güzelliği karşısında hayran olur ve iç muhakeme yapar.

Öğrencilerin Evden Ayrılması Anlatıcının duygu yüklü monoloğuyla süren kurgu Bedretdin'in kemanı bitirmesi ve öğrencilerin evden ayrılmasıyla sonlanır. Anlatıcı önceleri uzaktan tanıdığı çalışkan arkadaşı Bedretdin'in böyle bir ev ve böyle bir ailede yetiştiğini görünce dünyaya adaletsizliği ve kendi mahcup duygularıyla "Çirkin değil, güzel, güzel elbette Bedretdin'in annesi..." diye haykırır.

Kişiler

Bedretdin Edebî eserlerde başkişiler çoğu zaman yalnızca olayları sürükleyen unsurlar olarak değil, aynı zamanda derinlemesine iç çatışmalarla şekillenen, okuyucunun duygu dünyasında iz bırakan simgeler olarak tasvir edilirler. Bu bağlamda Bedretdin, yalnızca bir karakter değil, yazarın "güzellik" kavramını içsel ve toplumsal düzeylerde sorguladığı bir imge olarak öne çıkar. Bedretdin'in yaşadığı güzellik çatışması, hem bireysel düzlemde iç dünyasında hem de toplumsal bağlamda çevresiyle kurduğu ilişkilerde kendini gösterir.

Yardımsaver Yoksul bir öğrenci olan. Bedretdin'e köyünden nadiren bir somun ekmeği ve tereyağı getirildiğinde elindekini arkadaşlarıyla paylaşmaktan da keyif alır: "... ve bu tereyağını o nedense bizimle birlikte yiyordu. Öğrenciler: 'Neden böyle yapıyorsun?' diye sorduklarında, Bedretdin gülerek: 'Birlikte yersek bereketlenir.' diye cevap veriyordu." (Еники, 2014: 321). "İlginç olansa Bedretdin ne kadar yoksul olursa olsun kimseden bir şey istemezdi. Hatta genellikle medresedeki öğrenciler sürekli ondan yardım isterlerdi..." (Еники, 2014: 321) Bedretdin'in kendi yaptığı bir sandıkta bulundurduğu iğne, iplik, ayna, yüksük gibi medrese hayatında yatılı kalan öğrencilerin hayatında önemli bir yer tutan eşyalar, onun medresedeki öğrencilere her konuda yardımcı olmasını sağlamaktadır. Bedretdin medresedeki başarısız öğrencilerin derslerine de yardımcı olur, hastalar içinse ayetelkürsi gibi dualar yazar.

Konuksever Bedretdin evine davet ettiği arkadaşlarını kısıtlı imkânlarıyla elinden geldiğince iyi bir şekilde ağırlamaya özen gösterir. Onlara ellerini yıkamaları için bir kova su ve havlu getirir. Arkadaşlarını evin baş köşesindeki divanda oturtur ve onlara sahanda yumurta ile annesinin demlediği çayı ikram eder.

Sanatkâr Bedretdin anlatı boyunca kendi ihtiyaçlarını kendi elleriyle üreten bir sanatkârdır. Medresede kendi elleriyle yaptığı sandık kutusuyla terzi işlerini ve kitapların sayfalarının eskimesi için onlara korumalıklar yapar. Kopuz ve mandolinin yanı sıra evde kendi elleriyle yaptığı bir kemanı da iyi şekilde çalabilmektedir. Bedretdin, son parçasını da annesine bakarak, ondan gözlerini bir saniye bile ayırmayarak Салкын чишмә (Soğuk Çeşme) ezgisini çalar:

"Birkaç parça çaldıktan sonra Bedretdin son olarak annesine döndü:

– Anne! Sana ne çalayım?

Annesi bir çocuk gibi kızarıp aynı zamanda sevinçten parladı ancak tek kelime etmedi.

– Anne! Sen bu ezgiyi seversin! dedi Bedretdin ve Салкын чишмә (Soğuk Çeşme) ezgisini çalmaya başladı." (Еники, 2014: 327).

Okur-yazar Bedretdin Tatar geleneklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Medresedeki eğitimi boyunca Gabdulla Tukay ve Segiyt Remi'nin şiirlerini okur ve onları kendine örnek alarak şiirler yazar. Evindeyse Leyla ile Mecnun, Tüfname, Boz Yiğit ve Arapça-Farsça ders kitapları vardır.

Saygılı Bedretdin Japon, Kore ve Türk kültüründe önemli bir davranış olan büyüklere saygı anlayışına da sıkı sıkıya bağlıdır. Onu yetiştiren hastalık yüzünden yüzü çirkinleşen annesinden ve gözleri görmeyen dedesinden utanmaz. Aksine onlara büyük bir saygı duyar ve arkadaşlarının konuk olduğu sosyal ev ortamına onları da dahil eder. Bedretdin'in en güçlü yanı onun saygılı ve anlayışlı biri olmasıdır ancak bu gücü de aile büyüklerinden aldığı açıktır:

“Onu ilk defa gördüğümde iğrenme ve acıma duygusunu geçirince aklıma gelen ilk düşünce: Bedretdin bu talihsiz annesini neden çağırıp bize gösterir ki?.. Zira çirkin ve garip akrabalarımızı yabancılara göstermemeye çalışırız. Çünkü bu durum korkutucu olabilir. Hatta eğer bizim annemiz böyle olsaydı, biz onu çağırıp gösteremezdik. Rahatsız olup utanırdık. Acaba bu zor durumu Bedretdin hiç mi görmüyor, anlamıyor? Yahut görüp anlamış olsa bile bunu bu kadar iyi gizleyebilir mi?” (Еники, 2014: 327).

Bedretdin'in annesi Okuyucu Bedretdin'in annesiyle ilk kez “Evin kapısında bir kadın göründü ancak nedense hemen geri çekildi. Bu Bedretdin'in annesi olmalıydı. Fakat onun kapıdan çıkar çıkmaz tekrar içeri girmesi bizi biraz meraklandırdı.” (Еники, 2014: 325) sözleriyle tanışır. Bedretdin'in annesi keten bir elbise üzerine yine ketenden bir yazma bağlayan çoraplı ayaklarına sandalet giyen sade bir Tatar kadınıdır. Yeniki'nin kadın figürü aynı zamanda hayatın acımasız gerçeklerini sonuna kadar tadan sınıflı bir toplumdaki eşitsizliği yansıtan bir karakterdir. Ancak Bedretdin'in çalışkan, düşünceli ve güzel ahlaklı olmasının ardında yatan sır onun güzelliğini tamamlayan annesidir.

“Ona baktığımda kalbim bir an duraksadı. Ya da doğrusunu söylemek gerekirse bir iğrenme hissi yüreğimi sardı. Zavallı kadının tüm yüzü ve gözleri bir zamanlar muzdarip kaldığı acımasız çiçek hastalığı yüzünden tamamen çirkinleşmişti. Bunu tarif etmek çok zor, söylemeye dil varmıyor. Fakat sol gözünün tamamen kapandığını ve sağ gözünün kocaman bir şekilde açık olduğunu söylemeden edemiyorum. Çünkü o kaşsız gözlerde, gözünün içine bakıldığında zavallının iç dünyası dışarı yansıyor gibiydi. Sanki bu hiç kapanmayan gözyaşlı, kederli göz onun gönül güzelliğinin bozulmadan kalan tek ayanasıydı!” (Еники, 2014: 325).

Oğluna Değer Veren Bedretdin arkadaşlarını konuk ettiğinde semaverdeki çayı özellikle annesinin demlemesini ister ve annesini çağırır. Bedretdin'in annesi oğlunun kendisini çağırması üzerine ona olan güveniyle çayı demlemek için içeriye gider. Bedretdin'in annesi kendini hastalığı yüzünden gizlemez, hayatın acı gerçekleri onun içindeki güzel aydınlığı asla karartmamıştır. Dünyaya açık tek bir gözden bakan bu Tatar annesinin yetiştirdiği bu güzel Tatar delikanlısı bengü bir kültürün adeta tevali etmesidir.

Temalar

ESTETİK

Güzel ve Çirkin Günümüz dünyasında güzellik kavramı küçüçük bir ekrana sığdırılabilecek kadar daraltılmıştır. Filtrelerle parlatılmış yüzler, mükemmel oranlara indirgenmiş bedenler, algoritmaların öne çıkardığı gülüşler... Aslında hepsi gösterişli fakat ruhsuz birer vitrindir. Böyle bir düzen içerisinde çirkinlik ise sistemin dışına düşmüş her şey olarak etiketlenir; yaralı bir yüz, alışılmamış bir beden dili, toplumun estetik kalıplarına sığmayan bir varlık... Ancak belki de gerçek güzellik, tam da o "çirkin" görülen yerde gizlidir. Herkesin uzak durduğu, hatta tiksindiği bir insan düşününüz; çiçek hastalığından yüzü deforme olmuş, çirkin, yoksulluktan ve hastalığının bıraktığı izlerden dolayı toplumdan çekinerek kendi içine kapanan ve böylesine geniş bir dünyayı adaletsizce kendi küçük dünyasına sığdıran... Şimdiyse başka bir insan düşünelim; çalışkan, sağlıklı ve güzel, yetenekli ve zanaatkâr; okuyan, yazan ve enstrüman çalabilen, insan ilişkilerinde iyi ve çevresinden sürekli yardımı istenen örnek bir insan... İlk başlarda “güzel ve çirkin” arasındaki zıtlık birbirlerine oldukça uzak gözükabilir. Ancak “güzel ve çirkin” gibi zıt kavramlar aslında estetik algısının birer yansımasıdır. Estetik hem güzel hem de çirkin olanı kapsayabilir; biri diğerini tanımlar ve birbirlerinin varlığını birlikte anlamlı kılarlar. Kısacası güzel ve çirkin arasında var olan şey; tek bir olgu olan ve farklı biçimlerde ortaya çıkan estetik algıdır. Böylelikle ilk örnekteki çirkin insan, ikinci örnekteki güzel ve kusursuza yakın olan insanı dünyaya getirip yetiştirerek aslında binlerce insana unuttuğu bir duyguyu hatırlatır. Bir kalbin kırık bir yerinden sızan bir ışık gibidir bu; parlatılmamış fakat gerçek.

Aslında güzellik, bazen tam da gözün kaçırıldığı yerdedir. Çünkü o yer; maskesizdir, fitresizdir ve işte bu yüzden eşsizdir. Güzellik (Maturlık) anlatısı, doğa tasvirlerinden toplumsal sınıf eleştirilerine, bireysel değerlerden aile ilişkilerine kadar uzanan geniş bir yelpazede “gerçek güzellik” kavramını irdeleyerek okuyucuyu empati, kabullenme ve insanî değerler üzerine düşünmeye davet eder. Bedretdin’in ailesi özellikle annesi bu temanın en güçlü sembollerinden biri hâline gelir.

PSIKOLOJİ

Öfke Öfke denince akla rasyonel olmayan davranışları doğuran bir duygu patlaması gelmektedir. Ancak insan kimi zaman karşılaştığı adaletsiz bir durum karşısında kendini aciz hissettiğinde öfkesini rasyonel bir duygu patlaması olarak da yaşayabilir: “Dünya geniş, geniş, gepgeniş! Gök ve yer sessiz, boş, bunlu... çok bunaldım!.. İçimden hiçbir şey yapmak gelmiyor: yalnızca semaverin arkasında oğluna bakarak oturan anne gözümün önüne geliyor ve tekrar ağlamaya başlıyorum... Birilerine yumruğumu sallayıp bağırarak istiyorum: Çirkin değil elbette o, güzel, güzel, güzel elbette Bedretdin’in annesi!” (Еники, 2014: 327). Gözlemci anlatıcının bu haykırışı öfke, keder, bunalma gibi güçlü duyguları harekete geçirirken kuşkusuz güzellik anlayışına da toplumun başnaz normlarından sıyrılıp başkaldıran yeni bir bakış açısı getirir. Aslında gözlemci anlatıcının bu dönüşümü okuyucunun da aynı içsel yolculuğa çıkmasını sağlar. Bedretdin’in ailesinin özellikle annesinin yaşamı karşısında gözlemci anlatıcının yaşadığı içsel çatışmalar ve dönüşüm, anlatıya derinlik katarak anlatıcının yeniden tanışmış olduğu güzellik kavramı karşısında elinden bir şey gelmemesiyle aslında tatlı, rasyonel bir öfke patlamasına dönüşmüştür.

SOSYAL TEMALAR

Sınıf Anlatıdaki mekânsal yapı, yalnızca fiziksel bir çevre olarak değil, aynı zamanda sınıfsal konumlanışın belirleyicisi olarak ele alınır. Bireyin sosyal sınıfı ve estetik tercihleri, yaşadığı ve hareket ettiği mekânlar aracılığıyla şekillenir. Bedretdin’in köyden gelen küçük yardımlarla yaşamını sürdürmesi onun ait olduğu alt sınıfın gündelik pratiklerinin mekâna nasıl yansıdığını gösterir. Bu yönüyle Bedretdin’in yaşadığı yer yalnızca bir yaşam alanı değil, aynı zamanda toplumsal bir kodlama alanıdır. Bedretdin’in yaşadığı çevre sınıfsal farklılıkların derin biçimde hissedildiği ve toplumsal hareketliliğin oldukça sınırlı olduğu Rus İmparatorluğu dönemine dikkat çekmektedir. Medrese ve köy gibi mekânlar, bireylerin sınıfsal kimliklerine hapsedikleri ve sosyal mobilitenin imkânsızlaştığı alanlar olarak kurgulanır. Bu mekânlar bireylerin yaşadıkları yerler olmaktan çok sınıfsal konumlarının yeniden üretildiği sahnelerdir. Bedretdin ise aristokratik bir bilgi rejiminin dışında kendi mütevazı estetik anlayışını üreten alt sınıf bir özneyi temsil ederek kendisine dayatılan sosyal konumdaki gelişimi aslında bir baş kaldırıştır.

Kimlik Anlatıda mekân, başkişinin kimlik inşasında belirleyici bir rol oynar. Bedretdin’in hayatında öne çıkan üç temel mekân -medrese, köy ve özel içsel alanlar- bireyin toplumsal ve kültürel kimliğini şekillendirir. Medrese dışarıdan yoksulluk, disiplin ve sınırlılık ile tanımlansa da Bedretdin için içselleşme, anlam üretme ve manevî yükselme mekânı olarak anlam kazanır. Bu yönüyle medrese, karakterin içsel yolculuğunun ve kimliğinin oluştuğu bir “varoluş sahnesi” işlevi görür. Bedretdin’in medrese yaşamı da onun zihinsel ve duygusal kimliğinin derinleştiği bir bağlam sunar ancak bu bağlam Bedretdin’e dayatılan toplumsal kimliğin dışında daha özgür bir kimlik olarak ortaya çıkar.

Direnış Bedretdin’in yaşamı ve iç yolculuğu aslında sessiz bir direnişe de örnektir. Her ne kadar toplumsal düzen tarafından alt sınıfa hapsedilmiş ve medrese gibi kapalı yapılarda sıkıştırılmış olsa da onun iç dünyasında filizlenen estetik ve manevi duyarlılık bu eşitsizliklerle dolu sınıflı bir toplum düzenine karşı çıkışın sembolüdür. Özellikle Bedretdin’in keman çaldığı anlar dışsal baskılara karşı bireyin kendi benliğini yeniden kurduğu özel anlardır. Bu bireysel alanlar toplumsal normların dışında işleyen direniş odaklarıdır. Bedretdin’in yaşamı görünürde uyumlu fakat özünde dönüşümcü bir potansiyel taşır. Bu durum onun hikâyesini baskı altında şekillenen ama içten içe direnen bir varoluş anlatısına dönüştürür.

Gelenek Anlatıda Bedretdin’in örnek aldığı şairler Abdulla Tukay ve Segiyt Remi Tatar edebiyatına sıkı sıkıya bağlılık göstergesidir. Ayrıca Bedretdin’in Leyla ile Mecnun, Tütiname gibi kitapları okuması ve kendi evinde bulundurması onun tarihî geleneklerine bağlı bir Tatar delikanlısı olduğunu gösterir. Yine Bedretdin’in kopuz, mandolin ve keman çalabilmesi Tatar kültürüne özgü enstrüman çalma geleneğini sürdürmesi Yeniki’nin başkişisinin geleneklerine ne kadar bağlı olduğunu gösterir.

Yoksulluk Günümüzde yoksulluk denince akla ilk olarak maddi bir temele oturtulan spesifik bir anlam gelebilir. Olumsuz bir durumu ifade eden bu kavram yoksulluğun sadece parasal yani maddi bir

güce indirgendiği algısını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla yoksulluğun zıt anlamı olan zenginlikse yine aynı şekilde parasal yani maddi bir güce indirgenebilmektedir. Söz konusu bu durum toplumlarda sosyal bir problem olarak sınıfsal ayrılıkları doğurmuştur. Maddiyata indirgenen kapital bir dünyada erki elinde bulunduran insan parasal yönden sınırsız bir zenginliğe erişebilmektedir. Zengin bir insanın aksine yoksul bir insansa daha çok vakitte daha çok emek harcayarak sosyal alanda sanattan ve hayattan yoksunlaşarak psikolojik olarak toplumun dışına itilmektedir. Zenginlik beraberinde daha çok vakit, spor, sanat ve edebiyat gibi alanlarda daha çok esneklik getirirken yoksulluk beraberinde sosyal anksiyete, toplumsal dışlanma ve sağlık sıkıntıları getirmektedir. Konuya Emirhan Yeniki'nin Güzellik (Maturlık) anlatısı bağlamında bakıldığında anlatı başkişisinin yoksulluğunun eşitsizliklerle dolu bir toplumda sadece maddi boyutlarda olduğu anlaşılır. Ancak Bedretdin toplumdan kendini soyutlamayan, elindeki kısıtlı imkânlarla medresede başarılı olup zengin öğrencilere ders veren, kendi elleriyle zanaat üreten, kendi elleriyle enstrüman yaparak müzik icra eden, edebî yönü güçlü ve ailesine bağlı bir karakter olarak sunulur. Bedretdin'in yoksulluğu maddi açıdan kaynaklanırken zenginliğiyse azmi, üretkenliği, kültürel birikimi ve güçlü aile bağlarından gelmektedir.

İLİSKİLER

Annelik Annelik, biyolojik ve sosyokültürel boyutlarıyla insan deneyiminin temel taşlarından biridir. Annelik yalnızca bir bireyin bakımını üstlenmekle sınırlı olmayıp duygusal bağ kurma, özveri, toplumsal ve kültürel değerlerin aktarımı gibi karmaşık süreçleri içerir. Annelik kendi hayallerinden, zamanından ve hayatından ödün vererek yetiştirdiği çocuğun geleceğini karşılıksız bir sevgiyle inşa etme sürecidir. Bu süreç, bir annenin varlığını bir başka yaşamın hizmetine adayan derin bir fedakârlık dinamiğini yansıtır. Annelik aslında bireyin kimlik oluşumunda kritik bir rol oynarken aynı zamanda toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan bir köprü vazifesi görür. Bedretdin'in annesi bu köprü vazifesini kendi hayatından ödün vererek yetiştirdiği oğlu Bedretdin'in yaşadığı sosyal çevre tarafından sevilen ve takdir edilen biri olarak görülmesiyle yerine getirmiştir. XX. yüzyılda mutlak monarşiyle hüküm sürülen bir toplumda anneliğin bu tanımlarını karşılamak oldukça güçtür. Bedretdin'in annesinin yaşadığı toplumda kendini hastalığının bıraktığı kötü izler nedeniyle soyutladığını Bedretdin'i karşılamak için dışarıya çıktığında görmek mümkündür. Bedretdin'in annesi oğlunun yanında yabancıları görünce çekinerek güvenli alanı olan evine çekilir. Kurgunun ilerleyen bölümünde oğlunun çağırmasıyla kendi benliğini kabullenerek yabancıların olduğu sosyal bir ortama dahil olur. Psikolojik açıdan anne-çocuk ilişkisi, güven, empati ve aidiyet gibi temel duyguların gelişiminde belirleyici bir etkidir. Bedretdin'in annesi ile arasındaki bu güçlü güven ve aidiyet duygusu annesinin oğlundan gelen çağrıya koşulsuz cevap vermesiyle sonuçlanır. Bedretdin'in keman çaldığı bölümdeyse annesine dönerek "anne sana ne çalayım?" diye sorması ve annesinin en sevdiği parçayı çalması anne-çocuk arasındaki sarsılmaz bağın göstergesidir. Keman çalınan o anda annenin gözlerinden dökülen yaşlar, aslında kendinden ödün vererek koşulsuz sevgi ile inşa ettiği geleceğin bir kanıtıdır.